

مراقبت پرستاری از شیرخواران و کودکان

وَنگ (جلداول)

ارتقای سلامت نوزاد و خانواده

مشکلات بهداشتی نوزاد

نوزاد پرخطر و خانواده

نقایص تکامل جسمی

مؤلفان:

مریلین جی. هاگنبری و دیوید ویلسون

Marilyn J. Hockenberry

David Wilson

مترجم:

دorsa دهقان اناری

عضو هیأت علمی گروه آموزشی پرستاری

دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان

مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان

سرنامه	هاکنبری، مریلین، ویراستار Hockenberry, Marilyn J.
عنوان و نام پدیدآور	مراقبت پرستاری از شیرخواران و کودکان ونگ / مؤلفان مریلین جی. هاکنبری، دیوید ویلسون / مترجم: مرزا دهقان اناری.
مشخصات نشر	کرمان: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمان، مرکز انتشارات علمی، ۱۳۹۱-
مشخصات تقاهری	۱ ج: مصور (رنگی)، جدول.
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	عنوان اصلی: Wongs nursing care of infants and children, 9th ed, c2011
یادداشت	ویراست قبلی: کتاب حاضر همان ونگ سرنامه بوده و با عنوان "سرنامه پرستاری کودکان ونگ" به چاپ رسیده است.
یادداشت	تولذنامه.
منبرجات	ج ۱: ارتقای سلامت نوزاد و خانواده، مشکلات پیدایشی نوزاد، نوزاد پرخطر و خانواده، تقابلی تکامل جسمی
عنوان دیگر	سرنامه پرستاری کودکان ونگ.
عنوان دیگر	ارتقای سلامت نوزاد و خانواده ...
موضوع	پرستاری کودکان بیمار
موضوع	کودکان -- پرستاری و مراقبت
شناسه افزوده	ویلسون، دیوید، ۱۹۵۰-، ویراستار
شناسه افزوده	Wilson, David
شناسه افزوده	و انگه دهان، ۱۹۴۸-۲۰۰۸م.
شناسه افزوده	Wong, Donna L.
شناسه افزوده	دهقان اناری، مرزا، ۱۳۵۷-، مترجم
شناسه افزوده	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمان، مرکز انتشارات علمی
رده بندی کنگره	الک ۳۹۱ / ۲ و ۲۴۵ / RJ۲۴۵
رده بندی دیویی	۶۱۸/۹۲-۰۳۳۱
شماره کتابشناسی ملی	۸۱۳۶۰۲۰
شابک جلد اول:	۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۱۷۶۲-۲
شابک دوره	۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۱۹۴۶-۶
	ISBN: 978-964-10-1762-2
	ISBN: 978-964-10-1946-6

عنوان:	مراقبت پرستاری از شیرخواران و کودکان ونگ (جلد اول)
مؤلفان:	(Marilyn J. Hockenberry & David Wilson)
مترجم:	مرزا دهقان اناری
ویراستار ادبی:	مجید غلامحسین پور
حروف نگاری و صفحه آرایی:	مرزا دهقان اناری
طراحی روی جلد:	سینا مصطفایی
ناشر:	مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان
ناظر چاپ:	فاطمه معین الدینی
نوبت چاپ:	اول (۱۳۹۱)
شمارگان:	۴۰۰۰
بها:	۱۷۰۰۰ ریال
کد:	۹۱/۱۶
شابک جلد اول:	۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۱۷۶۲-۲
شابک دوره:	۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۱۹۴۶-۶

(حق چاپ برای ناشر محفوظ است)

نشانی: کرمان، بلوار ولی عصر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان - مرکز انتشارات علمی

تلفن و نمابر مرکز انتشارات علمی: ۳۲۰۹۲۹

کد پستی: ۷۶۳۵۱۳۱۱۶۷

به نام خدایی که توفیق از اوست

دل زنده را نور تحقیق از اوست

مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان می‌کوشد تا با توجه به ضرورت معرفی توانمندی‌های علمی موجود در مجموعه و شناساندن روند خجسته‌ی تولید فکر و نظریه، نسبت به چاپ و انتشار تألیفات و ترجمه‌های گران سنگ اعضای هیأت علمی خود و دیگر پژوهشگران و اندیشمندان اقدام نموده و بدین ترتیب در حد بضاعت، به جهاد علمی مطرح در سطح کشور و به ویژه مجامع هم پیوند با آموزش عالی، یاری رساند. اهتمام به پذیرش آثار قلمی نویسندگان و مترجمان دانشگاهی و تقبل مسئولیت در قبال کلیه‌ی مراحل آماده‌سازی، چاپ و انتشار هر اثر، آفرینندگان آثار را از بی‌گیری‌های ممتد و دراز دامنه در بیرون از واحد بی‌نیاز نموده و زمینه‌های مناسبی برای ترغیب روز افزون اعضای هیأت علمی به ارائه‌ی آثار نوین، کاربردی و اثرگذار در موضوعات گوناگون فراهم آورده است.

علاوه بر آن مرکز در صدد است تا با تکیه بر تشریک مساعی عموم مسئولان، امکانات و تجهیزات خود را، متناسب با چشم‌انداز توسعه‌ی واحد، توسعه داده و به وجه شایسته تقویت نماید. اما در عین حال استمرار موفقیت این مرکز، جز در پرتو الطاف بی‌دریغ الهی و حسن توجه و حمایت پدیدآورندگان آثار ارزشمند علمی، ناممکن می‌نماید.

از این رو فروتنانه از پروردگار متعال مدد طلبیده و بر عزم جدی خود در ادامه‌ی مسیری که برگزیده‌ایم، پای می‌فشاریم. تا چه در نظر آید.

مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی

واحد کرمان

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه مؤلفان	۱۱
پیش گفتار مترجم	۱۳
فصل اول - ارتقای سلامت نوزاد و خانواده	
تطابق با زندگی خارج رحمی	۱۵
تطابق های فوری	۱۵
وضعیت فیزیولوژیک سیستم های دیگر	۱۷
مراقبت پرستاری از نوزاد و خانواده	۲۵
بررسی	۲۵
باز نگه داشتن راه هوایی	۷۲
حفظ درجه حرارت ثابت بدن	۷۴
حفاظت از عفونت و صدمه	۷۵
فراهم کردن تغذیه بهینه	۹۶
ارتقای پیوند عاطفی (ارتباط روانی) والدین - نوزاد	۱۱۹
آمادگی برای ترخیص و مراقبت در خانه	۱۲۹
فصل دوم - مشکلات بهداشتی نوزاد	
صدمات تولد	۱۳۵
صدمه بافت نرم	۱۳۵
تروما به سر	۱۳۷
شکستگی ها	۱۴۰
فلج ها	۱۴۲
مشکلات درماتولوژیک در نوزاد	۱۴۵
اریتما توکسیکوم نوزادی	۱۴۵
کاندیدایازیس	۱۴۶
هرپس	۱۴۷

۱۴۹	 زرد زخم تاوولی
۱۵۰	 خال های بدو تولد
۱۵۴	 مشکلات مربوط به عوامل فیزیولوژیک
۱۵۴	 هیپر بیلی روبینمی
۱۷۴	 بیماری همولیتیک نوزاد
۱۸۳	 هیپو گلیسمی
۱۸۸	 هیپر گلیسمی
۱۸۹	 هیپو کلسمی
۱۹۲	 بیماری هموراژیک نوزاد
۱۹۴	 نقایص مادرزادی متابولیسمی
۱۹۷	 فنیل کتونوری
۲۰۵	 گالاکتوزمی
۲۰۸	 هیپوتیروئیدیسم مادرزادی
۲۱۲	 مشکلات ناشی از عوامل محیطی پری ناتال
۲۱۲	 مواد شیمیایی
۲۱۳	 اشعه

فصل سوم - نوزاد پرخطر و خانواده

۲۱۷	 کنترل عمومی نوزادان پرخطر
۲۱۷	 شناسایی نوزادان پرخطر
۲۱۹	 تسهیلات مراقبت ویژه
۲۲۵	 مراقبت پرستاری از نوزادان پرخطر
۲۲۶	 بررسی
۲۲۶	 مانیتورینگ اطلاعات فیزیولوژیک
۲۹۱	 وضعیت های پرخطر مربوط به ریش نامناسب
۲۹۱	 نوزادان زودرس
۲۹۵	 نوزادان دیررس
۲۹۶	 خطر زیاد مربوط به اختلال در عملکرد تنفسی
۲۹۶	 آپنه زودرسی
۲۹۹	 سندرم دیسترس تنفسی
۳۱۸	 سندرم آسپیراسیون مکنونیوم
۳۲۱	 سندرم های نشت هوا
۳۲۸	 هیپرتانسیون مقاوم ریوی نوزاد
۳۳۰	 دیس پلازی برونکوپولمونر
۳۳۶	 خطر زیاد مربوط به فرایندهای عفونی

۳۳۶	 سپیس
۳۴۳	 انتروکولیت نکرروزان
۳۴۷	 خطر زیاد مربوط به عوارض قلبی عروقی و خونی
۳۴۷	 مجرای شریانی باز
۳۴۹	 آنمی
۳۵۰	 پلی‌سایتمی
۳۵۱	 رتیوپاتی زودرسی
۳۵۴	 خطر زیاد مربوط به اختلال عصبی
۳۵۴	 صدمه مغزی هیپوکسک - ایسکمیک پری‌ناتال
۳۵۶	 خونریزی داخل بطنی
۳۶۰	 خونریزی داخل جمجمه‌ای
۳۶۱	 سکنه نوزادی / پرناتال
۳۶۲	 تشنجات نوزادی
۳۶۶	 خطر زیاد مربوط به شرایط مادر
۳۶۶	 نوزادان مادران دیابتی
۳۷۰	 نوزادان در معرض مواد مخدر
۳۸۵	 عفونت‌های مادر

فصل چهارم - نقایص تکامل جسمی

۳۹۵	 نقایص تکامل جسمی
۳۹۵	 تکامل پره‌ناتال
۳۹۷	 تولد کودک با نقص جسمی
۳۹۷	 پاسخ‌های والدین
۴۰۴	 مراقبت پرستاری از نوزاد تحت جراحی
۴۰۴	 مراقبت قبل از عمل
۴۰۵	 مراقبت پس از عمل
۴۱۳	 ناهنجاری‌های سیستم عصبی مرکزی
۴۱۳	 نقایص بسته شدن لوله عصبی
۴۱۵	 آننسفالی
۴۱۶	 اسپاینا بیفیدا و میلودیس‌پلازی
۴۱۷	 میلومنگوسل (منگومیلوسل)
۴۳۶	 آلرژی نسبت به لاتکس
۴۳۸	 هیدروسفالی
۴۵۳	 دفورمیتی‌های جمجمه
۴۵۴	 میکروسفالی

۴۵۵	کرانیواستنوزیس
۴۵۹	ناهنجاری‌های جمجمه - صورت
۴۶۰	توالی پیر روبین
۴۶۰	پلاگیوسفالی وضعیتی
۴۶۳	نقایص اسکلتی
۴۶۵	دیس‌پلازی تکاملی هیپ
۴۷۵	پاچماقی مادرزادی
۴۷۹	متاتارسوس اداکتوس و متاتارسوس و اروس
۴۸۰	نقص اندام اسکلتی
۴۸۲	اختلالات مجرای گوارش
۴۸۳	شکاف لب و شکاف کام
۵۰۳	آترزی مری و فیستول نای و مری
۵۱۵	ناهنجاری‌های آنورکتال
۵۲۰	آترزی صفراوی
۵۲۵	نقایص دیواره شکم
۵۳۰	فتق‌ها
۵۳۰	فتق دیافراگمی مادرزادی
۵۳۶	فتق نافی
۵۳۷	فتق اینگوینال
۵۴۰	فتق فمورال
۵۴۰	نقایص مجرای تناسلی ادراری
۵۴۰	فیموزیس
۵۴۳	هیدروسل
۵۴۳	نهان بیضگی
۵۴۸	هیپوسپادیاس
۵۴۹	اصلاح جراحی
۵۵۱	کمپلکس اپیسپادیاس و اکستروفی
۵۵۶	یوروپاتی انسدادی
۵۶۲	اختلالات تکامل جنسیت (ژنیتال میهم)
۵۶۵	انواع ناهنجاری‌های سیستم تناسلی

مقدمه مؤلفان

ما این ویرایش از کتاب مراقبت پرستاری از شیرخواران و کودکان ونگ را به Donna Lee Wong, PhD, RN, PNP, CPN, FAAN که در چهارم ماه می سال ۲۰۰۸ به دنبال عوارض لوسمی درگذشت، تقدیم می‌کنیم. Donna مؤلف اصلی این کتاب بود. در بین تألیفات متعدد وی، او به عنوان مؤلف کتاب‌های مراقبت پرستاری از شیرخواران و کودکان ونگ، اصول پرستاری کودکان ونگ، راهنمای بالینی پرستاری کودکان ونگ و مرجع سریع کودکان، بهتر شناخته می‌شود. او مقیاس درجه‌بندی درد Wong-Baker FACES را با همکاری Baker توسعه داد. ابزاری که در سراسر جهان برای بررسی درد در کودکان و بالغین استفاده می‌شود و در تحقیقات گسترده‌ای بر روی درد، مورد استفاده قرار گرفته است. او در آکادمی پرستاری آمریکا، مربی بود (FAAN) و نام وی در فهرست Who's who in American Nursing و The World's Who's who of women قرار دارد. وی افتخارات بسیاری کسب کرد و اولین دریافت کننده جایزه بین‌المللی Audrey Hepburn/Sigma Theta Tau (جامعه افتخاری پرستاری) برای مقالات راجع به سلامت و رفاه کودکان، جایزه فارغ‌التحصیلان برجسته دانشگاه Rutgers و جایزه بشردوستانه پرستاری کودکان Babara Larson بود.

برای آن دسته از ما که افتخار شناخت این فرد استثنایی را داشتند، سخاوت برجسته وی و نگرانی برای دیگران، بیشتر به خاطر آورده می‌شود. تعهد وی به پرستاری کودکان در جستجوی تعالی تمام نشدنی وی، منعکس می‌شود. او اعتقاد داشت زمانی که انجام مداخلاتی امکان‌پذیر است، هیچ کودکی نباید درد را تجربه کند و این باور وی، موجب توسعه مفهوم «مراقبت غیرتروماتیک» شد. Donna به ما یاد داد که پرستاری، فراهم کردن بهترین مراقبت ممکن است. او همیشه در جستجوی راه‌هایی بود که مراقبت از بیماران کودک را، بهبود بخشد. Donna Wong الگویی برای همه ماست که برای تعالی حرفه پرستاری تلاش کنیم. ما یاد و خاطره وی را در قلب-هایمان زنده نگه می‌داریم و به کار برای پیشبرد وصیت برجسته وی، ادامه خواهیم داد. او هرگز فراموش نخواهد شد.

ویرایش نهم کتاب مراقبت پرستاری از شیرخواران و کودکان ونگ برای همکاران شدن با نوآوری‌های جدید در مراقبت پرستاری کودکان، مورد تجدیدنظر قرار گرفته است. این کتاب از زمان اولین چاپ آن در دو دهه پیش تحت رهبری Donna Wong، رویدادی برجسته در پرستاری کودکان بوده است. این نوع شناخت، تعهد و مسئولیت منحصر به فردی بر دوش ما می‌گذارد تا به تلاش خود ادامه دهیم و آخرین اطلاعاتی را که دانشجویان به آنها نیاز دارند تا متفکرین انتقادی شایسته‌ای شوند و حساسیت لازم در مراقبت پرستاری از کودکان را کسب نمایند، در اختیار گذاریم.

Marilyn Hockenberry و David Wilson به عنوان مؤلفین کتاب ونگ به همراه Patrik Barrera به عنوان ویراستار همکار، به کار خود ادامه می‌دهند. این تیم، مجموعه تخصصی از بیش از ۶۰ پرستار و متخصصین رشته‌های مختلف را در کنار هم گرد آورده است که در مرور، تجدیدنظر، بازنویسی و تألیف بخش‌هایی از کتاب در حوزه‌های تحت تغییر سریع و پیچیده مثل: ایمنیزاسیون، ژنتیک، مراقبت خانگی، مراقبت از نوزاد پرخطر، نکات مربوط به سلامت نوجوانان و بیماری‌های متعدد، کمک کرده‌اند. ما به دقت جنبه‌هایی از کتاب را که مورد استقبال جهانی قرار گرفته، حفظ کرده‌ایم: اطلاعات بر پایه شواهد و هنر، تمرکز قوی و جامع بر روی خانواده و اجتماع،

سازمان‌دهی منطقی و سبک آسان خواندن آن. ما با مرور مختصر شواهد مهم در کادرهای جدید با عنوان تمرکز تحقیقاتی، بر تحقیق تأکید کرده‌ایم. این کار به دانشجویان اجازه می‌دهد شواهد جدید در مورد موضوعات مهم را به صورت مختصر، مرور نمایند.

آنچه در این ویرایش، جدید است، گنجانیدن نتایج کیفی بیمار می‌باشد که بر مشکلات جدی سلامتی تمرکز می‌کند. به دلیل اینکه پرستاران، مراقبین اصلی در مؤسسات مراقبت بهداشتی هستند، از نتایج کیفی بیمار به عنوان بررسی توانایی مراقبت عالی از بیمار، استفاده می‌شود. شکل‌های مرور پاتوفیزیولوژی به کتاب اضافه شده تا بیماری‌های اصلی در کودکان، به طور مختصر بررسی شود. با درک فرایند پاتوفیزیولوژی، پرستار برای توسعه مداخلات پرستاری بر پایه شواهد در مراقبت از بیمار، بهتر آماده می‌شود. به علاوه، بیش از ۱۰۰ شکل جدید اضافه شده و ۳۰ شکل موجود نیز به صورت رنگی ارائه شده است تا بر اهمیت یادگیری دیداری، تأکید شود.

ما سعی کرده‌ایم نیازهای رو به افزایش هیأت علمی و دانشجویان در آموزش و یادگیری را در یک محیط با تغییر سریع، مقادیر زیاد اطلاعات، مراکز بالینی سنتی کمتر و زمان کم برای آموزش، برآورده سازیم. برای کمک به دانشجویان در دسترسی سریع به اطلاعات لازم، شکل‌های مورد استفاده در ویرایش‌های قبلی، حفظ شده است. تجدیدنظرها و اضافات مهم در کادرهای کار بر پایه شواهد با استفاده از رویکرد PICO و معیارهای بررسی کیفی شواهد GRADE، انجام شده است. طرح‌های مراقبت پرستاری شامل شاخص‌های NIC و NOC می‌باشند. از همه مهم‌تر اینکه، این کتاب همچنان دانشجویان را تشویق می‌کند که به طور انتقادی فکر کنند.

این کتاب در مورد خانواده‌های دارای کودک است و فلسفه مراقبت خانواده محور را، مورد تأکید قرار می‌دهد. این کتاب، موضوع فراهم کردن مراقبت غیرتروماتیک را که Donna Wong بسیار از آن حمایت می‌کرد، حفظ کرده است. مراقبتی که استرس روانی و فیزیکی تحمیل شده به وسیله ارتقای سلامت و بیماری را کاهش می‌دهد. کادرهای مراقبت خانواده محور، تمرکز جامعه و مراقبت غیرتروماتیک، این فلسفه را وارد زندگی می‌کنند. در نهایت، فلسفه ارائه مراقبت پرستاری شایسته به کودکان، خاطرنشان شده است. ما قویاً معتقدیم کودکان و خانواده‌ها، به مراقبین ثابتی نیاز دارند. برقراری رابطه درمانی با کودک و خانواده به عنوان زیربنای اصلی فراهم کردن مراقبت پرستاری با کیفیت، مورد بررسی قرار گرفته است.

این کتاب، راهنمای مرجع برای پرستار در حال کار است. آخرین توصیه‌های سازمان‌های معتبر مثل آکادمی اطفال آمریکا، مراکز کنترل و پیشگیری از بیماری‌ها، آژانس تحقیقات مراقبت بهداشتی و کیفیت، جامعه درد آمریکا، انجمن پرستاران آمریکا و انجمن ملی همکاران و درمانگران پرستار اطفال، در آن گنجانده شده است. برای توسعه جهان اطلاعات موجود، وب سایت‌های صدها سازمان و منابع آموزشی دیگر ارائه شده است.

مریلین جی. هاگنبری

دیوید ویلسون

پیش‌گفتار مترجم

الهی! مرا این عزت بس که بنده تو باشم و این فخرم بس که پروردگارم تو باشی. تو آن چنانی که من دوست دارم. پس مرا آن سان که دوست داری، بگردان.

کتابی که پیش روی شماست، ترجمه بخش سوم (فصل‌های: ۸، ۹، ۱۰ و ۱۱) کتاب مراقبت پرستاری از شیرخواران و کودکان ونگ (ویراست نهم، ۲۰۱۱) با عنوان مراقبت خانواده محور از نوزاد می‌باشد. این اثر، اهمیت دوره نوزادی، زمانی که بیشترین خطر برای بقای کودک وجود دارد را، مورد تأکید و نگرانی‌های سلامتی در اولین ماه آسیب‌پذیر زندگی را، مورد بحث قرار می‌دهد. چهار فصل این کتاب به ترتیب فصول کتاب اصلی ترجمه شده تا خواننده بتواند در صورت لزوم، به راحتی و سریع با مراجعه به کتاب اصلی، آنها را بازخوانی کند.

فصل اول، آخرین اطلاعات در مورد فواید تغذیه با شیر مادر را، ارائه می‌کند و قسمت جدیدی، تأثیرات فرهنگی بر روی تغذیه شیرخوار را، مورد بحث قرار می‌دهد. جداول فرمولاهای شیرخوارگی، مورد تجدیدنظر قرار گرفته و ساده شده است و اضافات جدید شامل آخرین توصیه‌ها در مورد مصرف ویتامین D و اثر پره‌بیوتیک‌ها و پروبیوتیک‌ها در تغذیه شیرخوار می‌باشند. قسمت‌های امنیت شیرخوار، ختنه نوزاد و تسکین درد هنگام ختنه، همگی به روز شده‌اند. راهنماهای غربالگری نوزاد نیز به طور گسترده روزآمد شده‌اند. آخرین اطلاعات در مورد آماده‌سازی برای ترخیص نوزاد به خانه، مراقبت از پوست نوزاد و استحمام و مراقبت از بند ناف، گنجانده شده است.

فصل دوم، در حوزه‌های ترومای تولد، مشکلات درماتولوژیک نوزاد و هیپربیلیروبینمی، روزآمد شده است. پروتکل‌های درمان و راهنماهای غربالگری برای هیپوگلیسمی نوزادی و نقایص مادرزادی متابولیسم مثل گالاکتوزمی و فنیل‌کتونوری، روزآمد و ارائه شده است. مراقبت غیر تروماتیک نوزاد، مفهوم مهمی در این فصل- هاست. کار بر پایه شواهد و تمرین‌های تفکر انتقادی نیز به روز شده‌اند.

فصل سوم شامل قسمتی در مورد مراقبت عصبی - تکاملی از نوزاد زودرس می‌باشد و قسمت جدیدی به مراقبت از نوزاد late-preterm اختصاص یافته است. قسمت‌های مربوط به مراقبت از شیرخوار زودرس از جمله تغذیه شیرخوار زودرس، تجویز مکمل اکسیژن، انتروکولیت نکرروزان، سسین، طرح ترخیص، رتینوپاتی زودرسی، راهنماهای مراقبت از پوست نوزاد و دیس‌پلازی برونکوپولمونر، روزآمد شده است. جدیدترین اطلاعات راجع به صدمه پرفوزیون مجدد هیپوکسیک ایسکمیک و هیپوترمی درمانی، در این فصل ارائه شده است. این فصل، همچنین حاوی اطلاعاتی درباره شرایط مادری مثل: ویروس‌های مادری، قرار گرفتن جنین در معرض الکل و قرار گرفتن نوزاد در معرض دارو است که ممکن است به طور نامطلوب بر جنین و نوزاد اثر بگذارند.

فصل چهارم نیز در مباحث ناهنجاری‌های جمجمه - صورت از جمله شکاف لب، شکاف کام و پلاگیوسفالی، مورد تجدیدنظر قرار گرفته است. قسمت اختلالات تکامل جنسیت نیز بر طبق آخرین راهنماها و توصیه‌ها، ارائه شده است.

امید آن دارم که این کتاب برای خوانندگان عزیز، سودمند و ارزشمند واقع شود و برای همه آنها که مستقیم و غیرمستقیم در به ثمر نشستن آن نقش داشته‌اند، باقیات صالحات باشد.

دکتر ساهقان اناری

بهار ۱۳۹۱